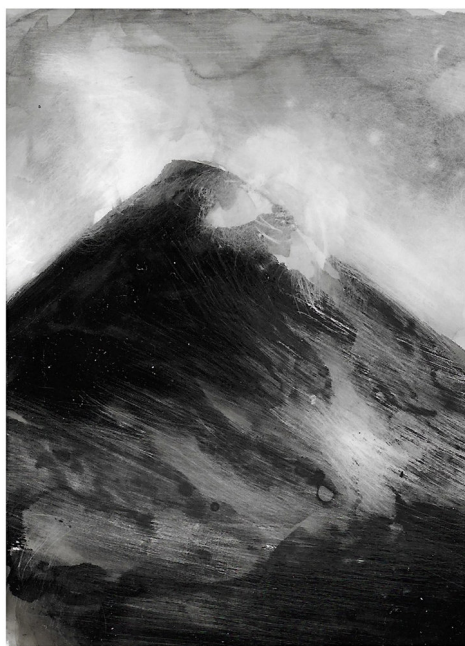

TOVERBERG 52

J A A R G A N G 14 / 1 LENTE 2019

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

"Ieder mens die genoeg schept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem
0498/73.58.73
info@hetbeleefdegenot.be
BTW BE0893.747.805
Rek. : BE71 0014 8517 3969
www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie: Joke Lagrou, Marie-Rose D'Haese,
Carine Vankeirsbilck, Els Vermeir,
Marijke Verplancke, Andre Callier

Met medewerking van: Bart Madou, Hans
Vanhulle, Karel Declercq, Marie-Claire Devos,
Hervé Daras, Marc Masschelein, Mark
Van de Voorde

Kaft: Rika van Dycke
Vormgeving: Andre Callier
Foto's: Webfoto's, Carine Vankeirsbilck,
Andre Callier

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin
van elk jaargetijde. Een abonnement nemen
kan door lid te worden van Het Beleefde Genot
v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun
bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bron-
vermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf.....	3
Basho's smalle weg.....	4
Doordenker.....	13
Book on the hill.....	15
Gedicht.....	17
Elsenspinsel.....	18
Chapeau.....	21
Les femmes de ma vie.....	26
Favoriete boek.....	28
De leesgroep Zedelgem leest.....	30
Beleefd.....	34
Te Beleven.....	35
Witsmijter.....	41

ISSN 2030-1340

'Es siegte die Stärke
Und krönet zum Lohn
Die Schönheit und Weisheit
Mit ewiger Kron.'

Beste lezer

Hierboven leest u een stukje uit het slotkoor van *Die Zauberflöte*. Mozart bracht verlichtingsidealen in z'n opera: kracht, schoonheid en wijsheid. Onze Toverberg brengt je de schoonheid van cultuur, waaruit u hopelijk wat levenskracht en wijsheid haalt.

Van welke boom dit de bloesems zijn, weet ik niet – o, de geur.

Deze haiku van Matsuo Basho heb ik leren kennen dankzij de bijdrage van Hervé Daras over de dichter Matsuo Basho en zijn reisjournaal *De smalle weg naar het verre noorden*, een klassieker uit de Japanse literatuur. Carine Vankeirsbilck introduceert ons in het werk van Martin Heidegger. Hij zocht een basis voor de leer van het Zijn en onderzocht daarvoor de grondstructuren van het menselijke Dasein. Hans Vanhulle laat ons met Roland Barthes nadenken over verborgen betekenissen in alledaagse beelden. Geen gecreëerde mythe in het gedicht *Huwelijk* van Karel Declercq, maar een mariage als een universeel thuiskomen.

Elsenspinsels door Els Vermeir: of hoe een fietstocht langs trage wegen zorgt dat je gespannen op het werk aankomt. Marie-Rose D'Haese las twee boeken van de Franse auteur Eduoard Louis. Chapeau voor het inzicht dat we in de beweegredenen van de gele hesjes krijgen.

In *Les femmes de ma vie* presenteert Bart ons twee kritische dames.

Het *Favoriete* boek van Marc Masschelein is voor dit nummer *Sapiens. Een kleine geschiedenis van de mensheid*. Van de mensheid zoomen we in op het dorp in De leesgroep. Marie-Claire Devos bezorgt ons een bespreking van Ons soort mensen van Juli Zeh. Bart Madou blikt in Beleefd terug op de uiteenzettingen over John Ruskin, Orhan Pamuk en het eerste intieme salon. Wat mogen we nog verwelkomen? Een voorstelling over Fernando Pessoa op 7 april en de negende Thomas Mannlezing door Patrick Loobuyck over Samenleven met gezond verstand op 5 mei. In de komende lentemaanden tooien we ons met een bella figura. In de rubriek Te beleven lezen jullie de nadere bijzonderheden.

Als toemaatje krijgen we een *Uitsmijter* van Mark Van de Voorde.

Beste lezer, geniet van deze Toverberg!

Hedendaagse sporen uit Basho's De smalle weg naar het verre noorden

Door Hervé Daras

Al wie enigszins vertrouwd is met het toerisme in Japan, weet dat er op Honshu en Shikoku een aantal goed uitgestippelde bedevaartroutes bestaan langs beroemde zentempels, respectievelijk shintoschrijnen. Een officiële Bashocamino is er heden echter nergens terug te vinden.

Voor het luisterrijk gevierde Bashojaar 1989 - de haikudichter ondernam zijn lange tocht naar Tohoku, d.i. het Hoge Noorden van Honshu in 1689 - trachtte de Engelse Lesley Downer haar idool op zijn weg te volgen, maar ze was hierbij vaak ontgoocheld. Er was van dit oude pelgrimspad volgens haar bevindingen niet veel overgebleven. Ontelbare aardbevingen, vulkaanuitbarstingen, tsunami's, oorlogen, moderne woning- en wegenbouw, enz. hebben uiteraard vele reminiscenties aan Basho's tocht doen verdwijnen. Toch ontdekten we enkele jaren geleden nog een aantal sites op zijn bedevaartsroute, die voor elke Bashofan een bezoek overwaard zijn! Goethe zei het al: "Wer den Dichter will verstehen, muss in Dichters Lande gehen."

In het overzicht dat volgt besteden we vooral aandacht aan de belangrijkste Bashoplekken die vandaag nog bestaan. Voor deze selectie baseerden we ons in eerste instantie op eigen ervaring, d.w.z. reizen in 2003 en 2004, op inlichtingen die we ter plaatse verkregen van de conservators van Bashomusea of herinneringsplaatsen aan de grote haikudichter, alsook van andere literair geïnteresseerde Japanners.

Twee eminente japanologen, prof. Willy Vande Walle (univ. Leuven) en Prof. Jos Vos (univ. Leiden) maakten een vertaling van *Oku no Hosomichi*, resp. in 1985 en 2005. Hun werk, verschenen onder de titel *De smalle weg naar het verre noorden*, is onontbeerlijk voor al wie in de voetsporen van Basho wil treden, vooral omwille van het gedegen commentaar, dat beide hoogleraars hierbij bezorgden.

Het huidige Bashomuseum is in 1981 heropgebouwd, exact op dezelfde plaats, waar zich de hut met de bananen- of Bashoboom van de haikumeester bevond. Het bouwwerk met tuin, dicht bij de Sumidari-vier, valt dadelijk op tussen de talrijke wolkenkrabbers in de onmiddellijke omgeving. Het museum bevat o.m. een aantal haiku's, die Basho zelf of een van zijn leerlingen eigenhandig, kalligrafisch op een schriftrol aanbracht, fijne tekeningen, allerlei souvenirs van zijn reizen, enz.

Een bezoek aan dit museum is o.i. een must voor elke bewonderaar van de haikumeester, "a unique opportunity to enter his world".

Hier schreef Basho zijn voorname werken, hier verdiepte hij zich o.l.v. een lokale priester in het zenboeddhisme, van hieruit vertrok hij op 16 mei 1689 met zijn leerling Sora voor een vijf maandenlange pelgrimstocht van vijf maanden naar Tohoku en op deze plaats wierp hij bij zijn vertrek een laatste blik op de kersenbloesems van Ueno en op de heilige Fujiberg in de verte.

Deze plek in Fukagawa inspireerde hem eerder al tot een van zijn beroemdste haiku's: De oude vijver
een kikker springt erin
geluid van water.

(*Geluid van water*, Haiku, Matsuo Basho, vertaald door H. Keulen - Soest, Uitgeverij Kairos)

De "frog-shaped stone, which Basho loved very much" werd in 1917 na een stormvloed van de nabijgelegen Sumidarivier teruggevonden en is in Fukagawa te zien, samen met het Basho Inarischrift en zijn standbeeld bij de Kiyosubrug.

Een fan van de haikumeester mag deze wijk van Tokyo niet verlaten vooraleer hij/zij ook een bezoek gebracht heeft aan het EDO-TOKYO-MUSEUM, een van de mooiste stedelijke musea ter wereld. De 17de eeuw, d.i. de tijd van Basho, staat in dit gebouw heel speciaal in de kijker. En last but not least, elke Bashobewonderaar dient bij het afscheid van Tokyo een boottocht, een "rivercruise by waterbus" op de Sumida te maken, niet alleen om de moderne bruggenbouw beter te kunnen bekijken, maar ook om Fukagawa eens vanuit een ander perspectief te zien. Meer dan drie eeuwen geleden voer Basho, hier nog omringd door zijn leerlingen, op deze rivier Edo, het latere Tokyo, uit.

NIKKO

Even buiten Edo stapten Basho en zijn leerlingen uit de boot. Vervolgens trok de dichter met zijn metgezel Sora te voet noordwaarts verder.

Onderweg in de uitgestrekte vlaktes, werden ze getroffen door de unieke rijstvelden. Japan gaat er prat op de oudste rijstteelt ter wereld te bezitten.

Op ca. 150 km van Tokyo, in Nikko, stonden ze aan de grond genageld bij het oude, grote overdadig versierde tempelcomplex van Tokugawa Ieyasu: "Zo ontzagwekkend is dit oord dat ik er niet meer over zal schrijven", noteerde Basho in zijn reisverhaal.

Het "Less is more" van de Japanse esthetiek is hier in ieder geval niet te zien!

Nikko is vandaag de dag de meest noordelijke plaats op Honshu, die door drommen buitenlandse toeristen wordt bezocht. Meer naar het noorden toe ontmoet je bijna geen enkele vreemdeling meer.

SHIRAKAWA

Langs het mooie Nationale Park van Nikko kwamen beide pelgrims aan in het voornaamste controlepunt op hun lange weg, nl. Shirakawa. Van dit checkpoint is vandaag niets meer overgebleven, wat Lesley Downer in haar boek zeer betreurt. Immers, Basho formuleerde het in *De smalle weg* zelf als volgt: "... En zo bereikten wij de wachtpost van Shirakawa, waar ik eindelijk echt voelde dat ik op reis was." De zogenaamde beschaafde bewoners uit het zuiden van Honshu, met name Edo, noemden de regio, gelegen boven Shirakawa, toen het PRIMITIEVE noorden!

SENDAI

Via het nu helaas overbekende Fukushima arriveerden beide trekkers na drie maanden in Sendai op ongeveer 375 km van Tokyo. Het eerste wat ze er zagen, waren de prachtige paarsblauwe irissen, waarmee de houten huizen versierd waren, o.m. om de boze geesten af te weren. Daarvan is niets meer bewaard. Ook in deze stad maakten de Amerikanen in W.O. II alles met de grond gelijk. Op die manier is veel van de typische Japanse houtcultuur helaas voorgoed verdwenen.

Sendai is in onze context toch het vermelden waard. Het is de hoofdstad van Tohoku, telt meer dan één miljoen inwoners, ligt aan de Tohoku-Shinkansen HST-lijn en is het centrum van transitverkeer o.m. naar de mooiste plekken van Basho's pelgrimsroute.

Met trein of bus zijn alle highlights op *De smalle weg in het noorden* vanuit Sendaistation gemakkelijk te bereiken. Uit recent ingewonnen informatie vernamen we dat de schade, opgelopen n.a.v. de tsunami op 11 maart 2011, in dit gebied nagenoeg volledig is hersteld. Zelfs bij de onlangs geogste rijst werd geen radioactieve straling meer gemeten!

MATSUSHIMA

In Shiogama bezochten de twee bedevaartgangers het beroemdste schrijn en stonden er in bewondering voor de kostbare, oude lantaarn. Vervolgens staken ze met de boot over naar Matsushima, "...de mooiste plek van Japan, welke niet moet onderdoen voor Dongtin of het Westmeer in China. Er liggen ontelbare (n.v.d.r. 206) eilanden. De pijnbomen zijn donkergroen... Het hele landschap is onbeschrijflijk: een mooie vrouw, die haar gezicht opmaakt.", cf. *De smalle weg*. Basho beschouwde de baai van Matsushima aan de Stille Oceaan als een van de hoogtepunten op zijn tocht, maar vandaag de dag is de inham ten dele dichtgeslibd en de plaats wordt overspoeld door massa's Japanse toeristen.

*Eiland na eiland
in duizend scherven
de zomerzee.*

(*Geluid van Water*, Haiku, Matsuo Basho, Vertaald door H. Keulen, Soest, Uitgeverij Kairos)

HIRAIZUMI

De beide wandelaars trokken vervolgens het binnenland in, richting Hiraizumi, prefectuur Iwate. In alle toeristische folders wordt dit plaatsje als "the Buddhist Pure Land (Jodo)" vermeld. Ze kwamen er aan op 29 juni. De Chuson-ji tempel, gebouwd in 1109, is het enige monument in het noorden van Honshu, dat sedert 2011 in de lijst van UNESCO-Werelderfgoed werd opgenomen.

De hall, bedekt met goud, kwam hierbij eerst en vooral in aanmerking. Zelfs Christoffel Columbus wist dat op deze plaats in Zipangu (=Japan) goud te vinden was, maar in oktober 1492 landde hij op een eiland in het zuiden van de Bahama's ...

In de Gouden Hall of Zaal bevinden zich elf mooie boeddhabeelden. Hiraizumi bezit een aantal gedenkstenen met ingemetselde haiku's, die aan Basho's bezoek herinneren. Het korte gedicht dat hij hier schreef, is beroemd:

Zomergras:
*wat er overblijft van de dromen
van felle strijders.*

(Op Basho's weg naar het hoge noorden, Lesley Downer). Deze haiku sluit aan bij het proza dat Basho in zijn reisverhaal publiceerde: "De legendarische veldheer Yoshitsune en de zijnen heben in Deze burcht hun toevlucht gezocht, maar hun roem duurde niet langer dan een ogenblik en werd tot gras."

NARUKO

Even voorbij het controlepunt van Shitomae arriveerden de trekkers in Tohoku's populairste kuuroord met warmwaterbron: Naruko. Tijdens hun maandenlange pelgrimstocht namen beide wandelaars, zoals het al eeuwen in Japan de gewoonte is, af en toe een warmwaterbad. Vanaf het begin van de 19de eeuw is deze streek ook bekend geworden voor zijn originele kokeshi, dit zijn gelukbrengende poppen. Sommige kokeshi zijn in een kimono gewikkeld, waarop je een haiku kunt aanbrenen. Bij dit kuuroord in het gebergte ligt een een Bashopad van vijf km.

YAMADERA (Ryushakuji)

Door een gevaarlijk en onherbergzaam gebied bereikten beide pelgrims Yamagata in de gelijknamige prefectuur. In het plaatselijke Kunstmuseum staan o.m. de kamerschermen met illustraties van Yosa Buson (1716-1783) bij Basho's tekst uit *De smalle weg* opgesteld.

De DUMONT-Kunstreiseführer JAPAN van de Duitse japanoloog prof. Peter Pörtner stipt de Bergtempel of Yamadera in Yamagata, opgericht in 860, als 'besonders sehenswert' aan. De meeste gebouwen van de Ryushakuji, zoals hij ook vaak genoemd wordt, liggen op hoge rotsen in een uniek, bosrijk landschap. Japan heeft vele, lelijke steden, maar heerlijke natuurgebieden. Het Yamadera Tempelcomplex is er een van.

Zijn leven lang (° 1644 - + Osaka 1694) was Basho gefascineerd door de natuur, d.w.z. door de verandering in de seizoenen. Volgens de meeste literaire critici is dit de verklaring voor zijn permanente zwerwersdrang, zijn niet in te tomen reislust.

Talrijke Japanners beschouwen de Bergtempel en zijn omgeving als de mooiste site op de 2000 km Bashotrail. Niemand ziet er dan ook tegen op om de 1100 treden naar de top te beklimmen.

In *De lange weg* staan 33 haiku's vermeld. Hier schreef Basho op 13 juli in de late avond zijn beroemd gedicht, de cicadehaiku:

Stilte:

*de stem van een cicade¹,
die door de rotsen dringt.*

(vertaling van prof. Jos Vos)

1 In het Latijn bestaat het woord "cicada" als onomatopoeie in de betekenis van boomkrekkel, cicade. Dit laatste is niet afgeleid van het Grieks. Bij Homeros komt het voor in de Ilias, zang 3, 151, i.v.m. de oudsten van het volk, die echter in het spreken nog onvermoeibaar zijn als het permanent getjilp van de boomkrekels... (informatie van classicus Leo Vander Elst, waarvoor dank)

Twee teksten komen ons hierbij voor de geest.

Enerzijds P. N. Van Eycks prozastuk over de krekel uit het boek TOSCANE van Patrick Lateur:

"... de krekel: hij zingt de weemoed. Weemoed van avondrood en schemering, weemoed van de avond als de lichten dwalen over de aarde, als alle verbanden verbroken worden en de mens eenzaam wordt ..."

Anderzijds Goethes wereldberoemde verzen uit Wandrers Nachtlied:

"Über allen Gipfeln ist Ruh"...(Boven alle bergtoppen heerst rust).

Goethe en Basho: In der Beschränkung zeigt Sich der Meister, inderdaad twee literaire genieën.

DE MOGAMIRIVIER

In Oishida namen de bedevaarders een rijstboot, waarop ze zich op de snelstromende Mogamirivier naar Sagata aan de monding lieten afvaren. Langs grote, onstuimige watervallen, door hoge bergengten bracht de schipper hen al zingend veilig naar de Japanse Zee, juist zoals dit op onze dagen nog steeds gebeurt, oude liederen inbegrepen.

*De hete zonnebol
heeft hij meegevoerd naar zee
de Mogamirivier.*

(*Geluid van Water*, Haiku, Matsuo Basho, Vertaald door H. Keulen, Soest, Uitgeverij Kairos)

DE DRIE HEILIGE BERGEN van Dewa Sanza

Gehuld in witte kleren beklommen Basho en Sora de Haguro-, Gas-san- en Yudonoberg, omringd door laaghangende wolken en eeuwige sneeuw. Ze ontmoetten er de Yamabushi of bergasceten van de boedhistische shugendosekte. Ook nu nog leven er monniken van deze orde in hun eenvoudige bergvertrekken. De twee wandelaars logeerden een week in de omgeving van de Haguroberg. Vanuit de kasteelstad Tsuruoka zijn de hoge bergen vandaag het gemakkelijkst te bedwingen.

De koelte bleke driedaagse maan boven de berg Haguro

Wolkenpieken brokkelen eindeloos af Berg van de Maan

Iets zeldzaams: in de bergen van Dewa de eerste aubergine

(Haiku's uit *Op Basho's smalle weg naar het hoge noorden*, Lesley Downer)

KISAGATA en de CHOKAIberg

Basho dacht de baai van Kisagata te kunnen vergelijken met Matsushima, maar het zicht op de Japanse Zee viel tegen. De baai aan de Pacific Ocean vond hij veel mooier dan deze in Kisagata. Bij een aardbeving in 1804 kwam de volledige zee-inham van Kisagata droog te liggen. De Chokaiberg (2236 m), de Fuji van Dewa, was in dikke nevel gehuld, toen de pelgrims in zijn nabijheid vertoefden. Een blik op de kaart toont aan dat Kisagata en Hiraizumi de meest noordelijke plaatsen waren, waar de "hikers" passeerden.

KANAZAWA-KOMATSU

De afstand van Sakata tot Ichiburi langs de kust van de Japanse Zee bedraagt ongeveer 300 km. Basho en zijn moderne volgelingen Lesley Downer hebben aan dit traject opvallend weinig aandacht besteed. In Ichiburi ontmoetten Matsuo en zijn reisgezel twee prostituees, die op weg waren naar Tse.

Bij het schiereiland Noto trokken ze door uitgestrekte rijstvelden naar Kanazawa en Komatsu, waar ze eind augustus 1689 aankwamen. In de oude kasteelstad Kanazawa, die doorheen de eeuwen tot op de dag van vandaag uitzonderlijk goed bewaard is gebleven, nam Basho deel aan een herdenking voor een plaatselijke, jong gestorven dichter. In Komatsu bezochten Matsuo en zijn reisgezel het schrijn van Tada met de oude, schitterende gevechtshelm.

YAMANAKA en het klooster EIHEI-JI

Via de Kannontempel van Nata arriveerden de reizigers in het kuuroord Yamanaka. Ze bleven er meer dan een week en genoten van de lokale heetwaterbronnen.

Kort daarop werd Sora echter ziek en ging hij alleen verder naar zijn familie in de provincie Ise. Basho noteerde hierbij in zijn dagboek: "Hij die vertrok, voelde zich triest, hij die achterbleef, terneergeslagen. Wij waren net eenden, die zich na de scheiding verloren voelen in de wolken."

Basho trok vervolgens alleen de bergen in "om er zijn devoties te doen in Eihei-ji, het klooster gesticht door zenmeester Dogen (1200-1253)", cf. *De smalle weg*. De reeds genoemde DUMONT-Kunstreiseführer over Japan stipt de Eihei-ji als één van de actiefste zenmeditatiekloosters in het huidige Japan aan en dit al sedert de 16de eeuw.

Soto-Zen beoogt een geleidelijke verlichting door een speciale houding: zazen. Er heerst in dit klooster nog altijd een streng regime, juist zoals in de tijd toen Basho er op bezoek was.

OGAKI—IGA-UENO

Twintig kilometer van Eihei-ji ligt Fukui. Met zijn nieuwe metgezel Tosai ging Basho van hieruit verder naar de havenstad Tsuruga, waar de volle maan in een uitzonderlijk heldere nacht door de pijnbomen scheen. De herfst was in 't land.

Begin oktober 1689 bereikte Basho te paard het kasteelstadje Ogaki, waar hij door een schare getrouwen, bewonderaars van zijn dichtkunst, met open armen werd ontvangen. Twee weken later vertrok hij alweer, deze keer naar Ise om er de heropbouw van het schrijn van de Zonnegodin te kunnen bijwonen. Vervolgens reisde hij verder naar Iga-Ueno (prefectuur Mie), waar hij in 1644 geboren was.

Zowel in Ogaki als in Iga-Ueno bij Nara bevindt zich een bescheiden Bashomuseum. Lesley Downer beschrijft in de inleiding van haar boek het museum van zijn geboortedorp als volgt: "Het is het kleinste huis dat ik ooit heb gezien: één kleine kamer, een paar stoffige stromatten, een heel kleine tafel op de vloer met een doos erop en aan de wand een ronde hoed en een vreemd, versleten kledingstuk, Basho's regencap." Is dit weinige een omweg waard?

We zouden dit artikel willen besluiten met twee tekstuittreksels die in a nutshell de essentie van *De smalle weg* weergeven.

"...Even though many of the landscapes Basho so magically described have been defaced in recent years, their beauty lives on in Oku no Hosomichi and will doubtless continue to stir future generations with the desire to accompany Basho on his journey to the inner recesses of poetry."

Uit de inleiding bij de vertaling van *De smalle weg* door de bekende Amerikaanse japanoloog Donald Keene, 1996.

"Je kunt *De smalle weg* beschouwen als een venster op een wereld vol fascinerende tragedies, tradities en legenden. De schoonheid van Basho's proza en poëzie, de humor en ontroering die de dichter overbrengt, staan er borg voor dat zijn werk gelezen zal blijven in alle landen en alle tijden."

Uit de inleiding van het commentaar dat prof. dr. Jos Vos geeft bij zijn vertaling van *De smalle weg*, 2005.

Bibliografie

Barnhill, David Landis, *Basho's Journey, The Literary Prose of Matsuo Basho*, State University of New York Press, Albany, 2005

Downer, Lesley, *Op Basho's smalle weg naar het hoge noorden*, Amsterdam - Uitgeverij De „Arbeiderspers, 1989

Keene, Donald, *The Narrow Road to Oku*, illustrated by Miyata Masayuki, Kodansha International, 1996

Pörtner, Peter, *Japan-DUMONT Kunstreiseführer, Köln*, 2. aktualisierte Auflage, 2002

Vande Walle, Willy, *Basho, Dichter zonder dak: haiku en poëtische reisverhalen*, Leuven: Peeters, 1995, waarin *Het smalle pad naar het verre noorden*.

Vos, Jos: *Basho, De smalle weg naar het verre noorden, gekozen, vertaald en ingeleid door J. V. Amsterdam: De Arbeiderspers 2005, Privé-Domein nr. 256*

Eén reisgids is voor iedere Basho-volgeling onmisbaar: , Trailblazer Publications, UK, August 2013. In het begin van elk hoofdstuk vind je zelfs een beklijvende haiku, gekozen door de bekende David Cobb.

Noot voor de toekomstige Bashopelgrim.

Laat je niet afschrikken door "de hoge prijzen" en de onbegrijpelijke Japanse taal ! De vluchten naar Nippon worden altijd maar goedkoper en voorzien van een Japan rail Pass zijn de verplaatsingen er met de trein helemaal niet duur. Op amper 2 uur ben je met de HST vanuit Tokyo in Sendai. Daar, in het verre noorden, liggen de interessantste Bashosites.

Vanaf maart 2015 rijdt er een Shinkansen in 2,5 uur door de Japanse Alpen naar Kanazawa, waar het tweede deel van *De smalle weg naar Ogaki* kan starten. Japan is het veiligste land ter wereld. Het is er overal "clean", soms wat té! De doorsnee Japanner is eerlijk en hulpvaardig, al spreekt of verstaat hij nauwelijks een vreemde taal. Zijn/haar beleefdheid is legendarisch: men buigt er voor de Shinkansen, die klokvast voorbijsnelt, wat er ook gebeure.

Rekening houdend met al deze factoren is zelfs een individueel georganiseerde reis in de voetsporen van Basho perfect mogelijk. Deze bijdrage over de beroemdste haikudichter draagt samensteller dezes

van harte op aan zijn sympathieke ex-medeleerling-bankgezel in het secundair onderwijs, Ferre Denis, al vele jaren uitermate actief als bestuurslid van het tijdschrift *Vuursteen*, steun en toeverlaat voor talrijke haikudichters in Vlaanderen en Nederland en ook zelf een te bescheiden, voortreffelijke haikupoëet.

Dit is een ingekorte versie, oorspronkelijk geschreven voor H-KA VZW, Antwerpen, december 2014.

Hervé DARAS, studeerde Germaanse filologie en psycholinguïstiek aan de KUL, was 32 jaar leraar Engels en Duits te Antwerpen. Zijn publicaties behandelen vooral het domein van de volkskunde in Vlaanderen.

Doordenker

door Carine vankeirsbilck.

Heidegger

Martin Heidegger. Geboren op 26 september 1889, Messkirch (Baden, Zuidwest-Duitsland), Stuttgart.
Overleden: 6 mei 1976, Freiburg.

Hij schreef één hoofdwerk *Zijn en tijd*, één van de moeilijkste boeken die ooit geschreven zijn.

In grote lijnen is de hoofdinhoud van het werk als volgt: het is belangrijk om de vraag 'Wat is zijn?' te stellen, een vraag die ooit is gesteld, maar die lange tijd is veronachtzaamd. Om dat te doen, moeten wij een wezen of een entiteit bedenken, en de voor de hand liggende keus is de mens of het 'Dasein', omdat dat het wezen is dat de vraag stelt, en dat van 'zijn' een preconceptueel begrip heeft dat, wanneer het voorzichtig wordt gebruikt, ons naar een antwoord op onze vraag zal leiden.

Het eerste gedeelte van het boek is gewijd aan een voorbereidende, fundamentele analyse van het Dasein, dat betoogt dat het Dasein in we-

zen 'in de wereld' is, en dat het wezen ervan 'zorg' is. In het tweede gedeelte introduceert hij de tijdelijkheid van het Dasein

Er-zijn betekent altijd al ergens zijn. De mens is altijd in-de-wereld, die hem betekenis en samenhang verschaft. Hij verwijst naar zowel de mens als naar het type zijn van mensen.

Het Dasein en de wereld zijn niet twee aparte zijnden die onafhankelijk van elkaar kunnen variëren. Zelfs wanneer er geen andere mensen in de buurt zijn, vallen zij op door hun afwezigheid : 'Zelfs het alleen-zijn van het Dasein is mee-zijn in-de wereld'.

Als wij in een bepaalde stemming zijn, kijken wij op een bepaalde manier naar de wereld, en dat beïnvloedt wezenlijk onze betrokkenheid bij de wereld en de manier waarop wij reageren op zijnden in de wereld. Stemmingen zijn niet hetzelfde als emoties. Emoties gaan over bepaalde zijnden. Ik ben boos over iets of op iemand. Maar als ik in een prikkelbare stemming ben, hoef ik mij niet per se aan iets of aan iemand in het bijzonder te ergeren, hoewel de kans groter is dan anders dat ik over bepaalde dingen boos word. Wij hebben stemmingen ternauwernood onder controle.

Deze wereld wordt niet in eerste instantie ontsloten door uitspraken, maar door de stemmingen en het begrijpen van het Dasein. Het Dasein is de voornaamste locus van waarheid. Leugen is alleen maar mogelijk tegen een achtergrond van waarheid en van overeenstemming over wat waarheid is.

Het eigenlijke Dasein kijkt vooruit naar zijn dood en achterom naar zijn geboorte, en over zijn geboorte heen naar het historische verleden.

Een leven zonder het vooruitzicht van de dood zou een leven zijn van eeuwigdurend uitstel.

Waarom is het beter om vastbesloten te zijn dan zich met het getij van alledag mee te laten drijven?

Zowel vastbeslotenheid als besluiteloosheid, zowel eigenlijkheid als on-eigenlijkheid zijn manieren van zijn van het Dasein.

Uit: Michael Inwood in Kopstukken Filosofen, Leminiscaat, 2000, 167 blz.

Mythologieën - Roland Barthes

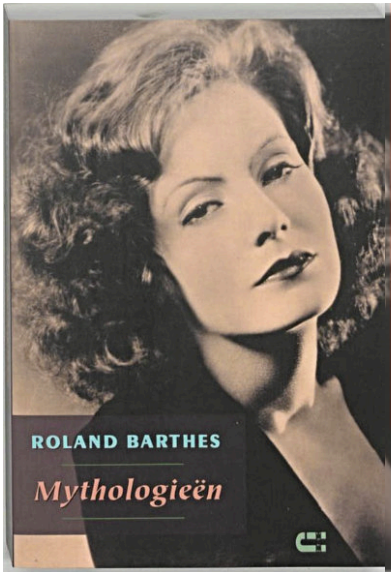
Mythologieën van Roland Barthes (1915-1980) is een boek dat grotendeels bestaat uit relatief korte, doorwrochte essays die verschillende maatschappelijke fenomenen deconstrueren in tekenen (betekenaar-signifiant in oppositie tegenover betekenis-signifié, gebonden door het arbitraire teken-signé), om aldus de gesuggereerde metafysica, de mythe van het fenomeen beter te kunnen beschrijven.

De ideologie achter het fenomeen wordt aldus geëxpliciteerd en ontmaskerd via de semiologie die Barthes ontleende aan het werk van de 19de eeuwse taalkundige Ferdinand de Saussure, en die hij eigenhandig verfijnde van een tekensysteem geldig voor taalkundig gebruik, naar een tekensysteem dat ook beelden kan 'lezen' en benoemen in betekenaars en betekenissen tot op het metaniveau van de mythe, die een ononderbroken herhaling blijkt te zijn van verschillende betekenaars met één-zelfde betekenis in een ongelimiteerd aantal verschijningsvormen.

Barthes vond zijn grondstof voor mytheanalyse in artikelen en foto's uit tijdschriften en kranten (het damesweekblad 'Elle', de 'Paris-Match', ...), in spektakels (de catchwedstrijd, de music-hall, de striptease, het toneel, de Tour de France, ...), in alledaagse gebruiksvoorwerpen (plastic, speelgoed, badschuim, de Citroën DS, ...) of in politieke, anti-intellectualistische en anti-establishment stromingen (Pierre Poujade en het 'Poujadisme'). Door nauwgezette analyse van de diverse tekens bekritiseert hij de pogingen om iets wat sterk cultuurgebonden is voor natuurlijk te laten doorgaan, de mythe van de taal van de zogenaamde massacultuur.

Het laatste deel van het boek omhelst een uitputtende analyse van de mythe in al zijn semiologische en ideologisch-politieke aspecten.

Tot zover een korte uiteenzetting over de 'intuïtief-fenomenologische' aanpak van de diverse themata die Roland Barthes in dit boek behandelt. Wie in deze context ook beslist relevant is, was de Joods-Duitse filosoof Ernst Cassirer (1874-1945). Bij mijn weten verwees Barthes nooit naar Cassirer, maar ik citeer hier graag wat Wolfram Eilenberger over deze filosoof schreef in dezelfde context van tekens en mythes: "Volgens Cassirer is de mens vooral een wezen dat tekens voortbrengt en gebruikt - een *animal symbolicum*. Hij is met andere woorden een wezen dat zichzelf en zijn wereld door het gebruik van tekens zin, houding en oriëntatie geeft.

Het belangrijkste tekensysteem van de mens is zijn natuurlijke moedertaal. Maar er bestaan talrijke andere tekensystemen - in Cassirers theoretische taal: *symbolische vormen* - bijvoorbeeld dat van de mythe, de kunst, de wiskunde of de muziek. Die symboliseringen, of ze nu via taal, beeld, geluid of gebaar gegeven worden, spreken in de regel niet vanzelf. Ze hebben de interpretatie van andere mensen nodig. Het voortdurende proces waarin tekens de wereld ingestuurd en door andere mensen geïnterpreteerd en veranderd worden, is het proces van de menselijke cultuur. Pas dat vermogen om tekens te gebruiken stelt de mens in staat metafysische vragen, ja zelfs vragen over zichzelf en de wereld te stellen. De

kritiek van de zuivere rede van Kant wordt voor Cassirer een onderzoeksproject naar de symbolische vormsystemen waarmee wij onszelf en onze wereld zin geven. Daarmee wordt het een *kritiek van de cultuur* in al haar onvermijdelijk tegenstrijdige omvang en veelsoortigheid." ²

² Wolfram Eilenberger. Het tijdperk van de tovenaars. Het grote decennium van de filosofie, 1919-1929. pag. 31.

- Roland Barthes. *Mythologieën*. Uitgeverij IJzer, 2002, 320 blz. - ISBN 9074328531

MARIAGE

c'est si simple
faire basculer ta maison
jusque la chaleur du nid
reste pour la vie

HUWELIJK

het is zo vanzelfsprekend
jouw woorden
die geloven in een boom
van gevend samenleven

het is zo eenvoudig
je leden te ontvouwen
aan één van wie je houdt

het is zo gewoon
je huis kantelen
tot nestwarmte

door Karel Declercq

TRAGE WEGEN

Op het werk hebben we een uur lunchpauze. Van twaalf tot een. Of, als het door omstandigheden niet anders kan, van half een tot half twee. Het is ten zeerste gewenst, je aan die twee mogelijkheden te houden. Zo kan de persoon die de permanentie verzorgt, tot een mogelijke beller zeggen: "x is in lunchpauze, maar probeert u het nog eens om een uur, dan is ze zeker terug". Of om half twee dus. Langer kan je een klant nu eenmaal niet laten wachten. En stipt zijn, is noodzakelijk. Want het geeft geen pas, de klant te vragen of hij kan terugbellen om 24 na een. Of om 17 voor twee. Dan slaat die klant tilt. Een klant, beste mensen, rekent enkel in uren. Of halve uren, als het moet. Minuten heeft een klant niet. Daar is zijn tijd te kostbaar voor. Dienstverlening werkt nu eenmaal volgens uurtarief. Misschien dateert dat nog uit de tijd, dat er enkel zonnewijzers waren. Daar kon je namelijk geen minuten op aflezen. In die tijd belde de klant, ging de receptioniste naar buiten om op de zonnewijzer te kijken en zei toen "belt u maar terug als de schaduw voorbij de I valt". Bij regenweer kon het wel een paar dagen duren, eer de klant antwoord had. Wat mij sterk doet vermoeden, dat sommige overheidsdiensten nog met zonnewijzers werken.

Maar goed, we wijken af. Een uurtje lunchpauze dus. Net de tijd om even naar huis te fietsen en een hapje te eten. Dat zou ik ook op kantoor kunnen doen, maar om een of andere reden staat onze kat erop dat ik elke middag langskom. En we weten allemaal dat de wil van een kat altijd wet is. Daarom fiets ik elke middag naar huis. Om autowegen zo veel mogelijk te vermijden – de eerlijkheid gebiedt me eraan toe te voegen dat ik daardoor ook de stevige helling omzeil, die mijn huis scheidt van mijn kantoor – neem ik daartoe een paar smalle paadjes, net breed genoeg om één fietser door te laten, of één voetganger. Beide samen, dat is om problemen vragen. Aan begin en eind van het pad is er een soort vluchtheuvel voorzien, een bredere uitwijkstrook waar de beleefde weggebruiker wacht, tot de aankomende tegenligger de baan heeft vrijgemaakt. Alleen: het baantje maakt een scherpe bocht en alles wat daar voorbij ligt, zie je niet. Wat dus soms aanleiding geeft tot benarde situaties, waarbij je van de fiets moet springen en jezelf én je fiets tegen de haag moet drukken om de weg vrij te maken. Het heeft soms wat weg van de beelden die je in het veldrijden te zien krijgt. Maar met net iets minder modder.

De voorbije twintig jaar gaf dat slechts zelden problemen. Zo druk is het er uiteindelijk ook niet, ik woon tenslotte niet bepaald in een dichtbevolkte metropool. Maar sinds enkele maanden heb ik een probleem. Of eigenlijk, twee problemen. Of neen, beter nog: vier problemen.

Sinds die tijd hebben twee hoogbejaarde dames, vermoedelijk recent weduwe geworden, het baantje ontdekt en besloten er hun honden uit te laten. Nou ja, hondJES is misschien een beter woord. Zij het dan zonder de lieve connotatie die in dat woord zit. Ik bedoel het pure verkleinwoord. Het zijn twee kleine monsters, van het soort dat drollen legt die groter zijn dan zijzelf, waarbij je je afvraagt hoe dat ooit in dat minuscule lijf heeft kunnen zitten. Dat, terwijl je wanhopig met je fiets om het dampend hoopje heen probeert te balanceren, maar uiteindelijk toch niet kan vermijden dat je achterwiel een souveniertje meeneemt dat je de rest van de dag blijft achtervolgen. Dat soort honden vindt het doorgaans ook nodig om zijn ondermaatse gestalte te compenseren door een belachelijke imitatie van lef. Ze staan dan met hun piepstemmetje en opgezette borst heldhaftig te keffen, tot blijkt dat het vermeende gevaar hun richting uitkomt, waarna ze zich jankend verbergen achter de benen van hun baasje. Een beetje zoals sommige politici.

De eerste keer denk je: het is toeval, en je dankt de grijze dametjes hartelijk omdat zij zich met hond en al tegen de omheining drukken om je door te laten. Na een keer of drie kom je tot de conclusie dat de oudjes en/of hun hondjes wellicht autistische trekken vertonen en dus klokvast om twaalf uur de deur uitgaan. Hoe vreemd ook, want je zou verwachten dat die generatie even klokvast om twaalf uur aan tafel zit. Maar de ervaring heeft me geleerd dat oudere mensen steeds vroeger uit de veren zijn – omdat ze ook steeds vroeger gaan slapen – en het kan best zijn dat hun middagmaal al om elf uur is verorberd.

Aangezien het dus steevast om twaalf uur file is op de plaatselijke wegeltjes, besluit ik uiteindelijk om mijn middagpauze met een half uur te verleggen. Dat heeft het ontegensprekelijke voordeel dat de namiddag des te sneller voorbij is, dus waarom niet?

Groot is mijn consternatie wanneer blijkt dat de oudjes blijkbaar hetzelfde besluit hebben genomen en ik dus wéér vijfhonderd meter aan mijn fietsbel zit te rukken om alsnog net voor de kwebbelende dames en hun aanhangsels te moeten stoppen en keihard "excuseer" te roepen. Verbazing alom, maar met een even zeemzoete glimlach als anders gaan ze aan de kant staan.

Intussen heb ik alles al geprobeerd. Zelfs – wat officieel niet toegelaten is – pauzes om 12u15, 12u20, 12u40... Maar het heeft geen zin. Ofwel liggen de dametjes ergens op de loer tot ze me de deur van het kantoor uit zien gaan, ofwel blijven ze gewoon een uur lang ronddartelen, tot ik ben gepasseerd. Ik verdenk hen in elk geval van kwaad opzet. Volgens collega's doen ze het omdat ik hun enige vorm van contact ben met de buitenwereld. Mij bezorgt het enkel een groeiende aandrang om voor contact te zorgen. Fysiek contact. Om dat te vermijden, zit er dus niks anders op dan dat ik weer de steile helling langs de weg opkruip. Ondanks het extra tijdsverlies. Ondanks de ongezonde autodampen.

Vorige week viel er een enquête in de bus. Om na te gaan hoe het in onze stad zit met de trage wegen. Ik snapte opeens waar de naam vandaan kwam: TRAGE wegen. Maar voor mij hoeft het niet meer. Ik heb de enquête verscheurd en er de kachel mee aangestoken. Het doet mijn groene hart bloeden, maar voortaan steun ik enkel nog snelwegen.

Chapeau! Edouard Louis

door Marie-Rose D'Haese

Hoe het ermee staat, beste lezer, wanneer u dit lentenummer doorbladert, kan ik niet voorzien, maar in afgelopen winter werden wij geconfronteerd met het fenomeen van de gele hesjes, *les gilets jaunes*, want het situeert zich hoofdzakelijk in het land van monsieur Macron, de 25ste president van la République.

Het is een fenomeen waarbij woedende mensen in herkenbare gele jasjes de straat opgaan om week na week, op zaterdag, hun ongenoegen te uiten over hun levensomstandigheden, hun povere inkomens, hun armoede.

Er doen hierover nogal wat uitgesproken meningen de ronde; wie niet gelooft in dit soort "spontane volkswoede", spreekt over aansturing door extreem-rechts (Le Pen), of recuperatie door extreem-links.

Er komt geweld aan te pas, er vallen doden. 11 op het moment dat ik dit schrijf, begin januari 2019.

Te midden van zulke turbulentie passeert mij een tekst van ene Edouard Louis, waarin hij het opneemt voor de GJ.

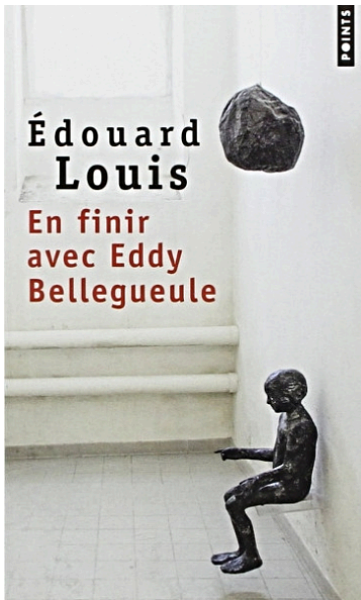
Hij herkent in de mensen die aldus gekleed op straat komen zijn vader, broer, tante, de mensen van zijn dorp die *"enkel nog herhalen: wij tellen voor niemand mee, niemand spreekt over ons."*

Hij vat iedere belediging aan de betogers op als *"een belediging gericht aan mijn vader."*

Het geweld dat de manifestanten gebruiken stelt voor hem niets voor in vergelijking met het structurele geweld van een maatschappelijke orde die miljoenen mensen dag in, dag uit in de armoede houdt.

Ik besloot hem eindelijk eens te gaan lezen.

Wie is Edouard Louis?

Een nog zeer jonge schrijver, geboren in 1992 in Picardië in een marginaal milieu. Wanneer hij in 2014 zijn eerste roman publiceert, is hij dus 22. De titel van deze rauwe coming of age is *En finir avec Eddy Bellegueule*, uitgegeven bij du Seuil en opgedragen aan Didier Eribon. Eddy Bellegueule is op dat moment zijn echte naam en Didier Eribon is de auteur van *Terug naar Reims*. Beiden zijn socioloog van opleiding, Eribon gaf les aan Bellegueule.

In 2013 veranderde hij officieel zijn naam naar Edouard Louis.

Daar waar Eribon in zijn *Terug naar Reims* redelijk wat kritiek heeft op de socioloog Bourdieu, net als hij omhooggeklimmen vanuit een zeer ongelukkige startpositie, is dezelfde Bourdieu voor Louis een ware inspiratiebron.

Twee jaar later is er al een tweede, eveneens zeer autobiografische roman: *Histoire de la violence*, waarin hij vertelt hoe hij in Parijs beroofd, verkracht en bijna vermoord wordt door een jongeman van Algerijnse origine met wie hij tevoren een romantische nacht heeft doorgebracht. (Louis' homoseksualiteit speelt een betekenisvolle rol in zijn *Bellegueule*).

Vorig jaar dan kwam er een flinterdun boekje uit onder de titel *Qui a tué mon père?*

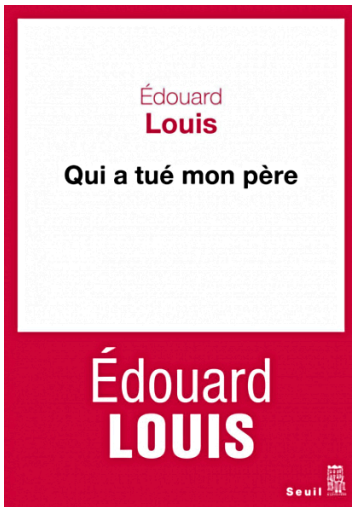
Controverse

Misschien kan ik van die laatste titel vertrekken om iets te zeggen over hoe verdeeld de meningen over deze schrijver zijn.

Op 24 oktober kon men op *Klara* Christophe Vekeman dit werk als volgt horen afkraken:

“uitgesproken larmoyant fatalisme,... een potsierlijke aanval van razer-nij... prietpraat... ziekelijke zelfoverschatting.”

Een dag eerder verscheen in *De Volkskrant* een recensie onder de titel: *een serieuze politieke aanklacht en tegelijkertijd een prachtig monument voor zijn vader (vier sterren)*.

Wat vond ik er zelf van? (Onbeïnvloed door andermans meningen, die ik pas achteraf tot mij nam).

Ik las eerst *Bellegueule* en daarna *Qui a tué mon père*.

Deze laatste titel is in mijn ogen geen roman, maar een politieke tekst, een pamflet zelfs. Hier schrijft iemand zinnen op uit onvervalste woede, uit noodzaak. Hij richt zich met deze woorden tot een vader die een gezin met 5 kinderen (waarvan twee uit een eerste huwelijk van zijn vrouw) te onderhouden had en daar eigenlijk niet in slaagt, werkloos wordt door een ongeval en een gevierd alcoholprobleem heeft.

Als je *Bellegueule* gelezen hebt, sta je eigenlijk verbaasd van het begrip dat de schrijver in de loop van een paar jaar voor deze vaderfiguur ontwikkeld heeft.

In deze 80 pagina's belicht hij de vader op een heel andere manier dan in zijn eerste boek. Hij staat niet meer op de plaats van het machteloze jongetje dat lijdt onder deze macho-vader, maar kijkt nu naar zijn gezin en met name naar de vader door de bril van de socioloog die er uitgesproken linkse standpunten op nahoudt.

Het is de Maatschappij die verantwoordelijk is voor het luizige leven dat zijn vader heeft geleid en waaronder het hele gezin heeft geleden.

En finir avec Eddy Bellegueule, Weg met Eddy Bellegueule

De structuur is eenvoudig:

Boek 1 Picardië einde van de jaren 90-begin van de jaren 2000

Boek 2 De mislukking en de vlucht

Epiloog

"Aan mijn kinderjaren bewaar ik geen enkele goede herinnering. (...) leed (is) totalitair: alles wat niet in zijn systeem past laat het verdwijnen." Dit is de openingszin en ik vind die meteen uitnodigend.

Vervolgens vertelt hij hoe hij als jongetje van de lagere school getreiterd en mishandeld, bespuwd, geschopt en geslagen wordt omdat men hem als een homoseksueel beschouwde. De scheldwoorden hiervoor zijn eideloos grof en meedogenloos.

Na deze scène, die als een soort proloog gelezen kan worden, begint hij te vertellen over zijn familie, eerst z'n vader, hoe die als kleine jongen samen met 5 broers en zussen, door z'n eigen vader verlaten wordt en al snel in de plaatselijke fabriek terecht komt. Als deze toekomstige vader de moeder leert kennen, heeft zij al twee kinderen uit een huwelijk met een geweldenaar.

Hij zal ze kweken (van opvoeden kan je eigenlijk niet spreken) als zijn eigen kinderen.

Wanneer zijn eigen zoon geboren wordt, is deze de trots van zijn vader: *"een vader versterkt zijn mannelijke identiteit via zijn zonen, aan wie hij zijn viriele waarden diende door te geven (...) hij zou van mij een vechtersbaas maken, zijn mannelijke trots stond op het spel."* p. 20

Dat zal tegenvallen natuurlijk, met een mietje als zoon.

Louis schetst een dorpsgemeenschap waarin veel geweld omgaat, maar zijn eigen vader gebruikt alleen verbaal geweld en doet grote inspanningen om zijn woede niet op zijn gezin af te reageren.

Doordat de vader drinkt, al op z'n 35ste arbeidsonbekwaam wordt en niet verdraagt dat z'n vrouw uit werken gaat, vervalt het gezin al snel tot extreme armoede: ze hebben bijvoorbeeld recht op voedselpakketten bij de Voedselbank. Ze moeten het met 7 gezinsleden zien te rooien met € 700. Later zal de vader voor dit bedrag ook nog eens door de regering Sarkozy verplicht worden 8 uur per dag de straten te gaan vegen.

Ook de moeder wordt omschreven als *"een boze vrouw"* p. 54, in de zin van woedend, vol haat tegen het systeem en de machthebbers die haar in haar ogen onderdrukken en in de armoede storten.

Beide ouders en de mensen van de streek in het algemeen gaan ervan uit dat het de Arabieren en de Zwarten zijn die het werk en de middelen inpikken, waardoor er voor de gewone Fransman niets meer overblijft.

In een interview met Jorit Verkerk in *De Standaard* van 11 oktober 2018 geeft Louis volmondig toe: *"Mijn ouders zijn niet perfect. Ze waren ra-*

cistisch, homofoob, seksistisch en stemden op Le Front National, de extreemrechtse partij van Le Pen.”

In zijn boeken wil hij precies laten zien dat niet de immigranten schuld treft, maar dat het het (kapitalistische) systeem is dat tegen hun soort mensen werkt.

Hij wil de heersende elite een geweten schoppen en ze beschaamd maken om wat hun politieke beleid de onderklasse aandoet. Als er niet naar het ongenoegen geluisterd wordt, als er geen politiek is van armoedebestrijding, zullen deze mensen in nog grotere getale op extreem-rechts stemmen omdat deze partijen de indruk geven op te komen voor de gewone mens. Zij hebben eenvoudige oplossingen en duidelijke zondeboeken.

Hij lijkt zonder meer gelijk te krijgen als we terugkijken naar het begin van deze tekst, het fenomeen van de gilets jaunes.

Maar hoe slaagde Louis er dan in om aan zijn milieu te ontsnappen?

Zelf zegt hij in dat eerder geciteerde interview dat hij geen keuze had, omdat hij *gay* was. Hij moest uit lijfsbehoud weg uit zijn omgeving. Hij slaagt er eerst in toegang te krijgen tot een toneelopleiding in Amiens, waardoor hij noodgedwongen intern wordt. Zo kan hij eindelijk meer zijn wie hij is en zich losscheuren van zijn destructieve milieu. Daarna, maar dat staat niet meer in dit boek beschreven, zal hij verder trekken naar Parijs om daar openlijk als homo te leven en sociologie te studeren, waardoor hij meer inzicht verwerft in hoe een Maatschappij functioneert. Bij Didier Eribon leest men hetzelfde traject, maar zijn verhaal is meer theoretisch en sociologisch verklarend, het is dan ook geen roman, maar hij geeft wel dezelfde verkering van het verrechtsen van Frankrijk, het succes van *Le Front*.

In een artikel van 9 augustus in *De Groene Amsterdammer* stelt Cyrille Offermans dat:

“De boeken van Louis het linkse antwoord zijn op Houellebecq. Louis wentelt zich niet behaaglijk in diens kennelijk aanstekelijke apocalyptische cynisme, maar laat zien waar die stemming vandaan komt, namelijk van een oerconservatief land dat, alle revolutionaire retoriek ten spijt, nog alle trekken vertoont van een centralistische, autoritaire klassenmaatschappij waarin de termen ‘elite’ en ‘volk’ nog ongeveer dezelfde lading hebben als in de stormachtige dagen van Rousseau en de revanchistische van Robespierre.”

Louis is een oprecht nieuw en verfrissend geluid in de Franse literatuur. Hij schopt tegen de schenen.

Susan Sontag, ernst en integriteit

Ergens rond de eeuwwisseling moet ik haar ontmoet hebben. Susan Sontag was voor een conferentie naar de universiteit van Tilburg gekomen. Ik had net haar pas verschenen roman *In America* gekocht en zocht haar tijdens de middagpauze op. In een van de gangen zag ik haar komen, vergezeld van de schrijfster Tatjana Tolstaja, nog verwant met de grote Leo Tolstoj. Zonder echt het gesprek met Tatjana te onderbreken, zette ze haar krabbel op de eerste pagina van haar roman en dat was het. Geen glimlach of knikje: ernst was haar handelsmerk.

Sontag – eigenlijk Susan Rosenblatt – stierf in 2004, 71 jaar oud. Ze huwde op

17-jarige leeftijd met Phillip Rieff, bij wie ze het 9 jaar uitgehouden heeft. Daarna had ze verschillende lesbische relaties met onder meer de fotografe Annie Leibovitz (die van de foto van de naakte, knuffelende John Lennon en Yoko Ono). Haar enige zoon, David Rieff, is na haar dood ook de uitgever van haar nagelaten werk geworden, maar verwierf vooral bekendheid omdat hij zo moeilijk deed met die uitgaven. En eigenlijk is het vooral door dat nagelaten werk dat mijn initiële, nogal irrationele bewondering, want op weinig tastbaars gesteund, plaats gemaakt heeft voor een gefundeerde bewondering. Haar geschriften en uitspraken over politiek, AIDS, nazisme, etc. konden mij wel bekoren, al heeft ze bijna de hele Amerikaanse natie over zich gehaald toen ze de aanslagen op de Twin Towers een rechtstreeks gevolg noemde van de Amerikaanse buitenlandpolitiek. Ze zei onder meer ook *'Wat ook van de daders gezegd kan worden, ze zijn geen lafaards'*. Plots was ze in de ogen van velen een landverrader. Die woorden heeft ze later wel teruggenomen.

- Susan Sontag, *Op hetzelfde moment, nagelaten werk*, De Bezige Bij, Amsterdam 2007, 254 p.

- Susan Sontag, *Herboren, aantekeningen 1947-1963*, De Bezige Bij, Amsterdam 2015, 334 p.

- Susan Sontag, *Zoals de geest gebonden is aan het vlees, aantekeningen 1964-1980*, De Bezige Bij, Amsterdam 2012, 544 p.

Camille Paglia ontmaskerd

Camille Paglia's *Het seksuele masker*, ondertitel: *kunst, seksualiteit en decadentie in de westerse beschaving*³, is een fantastisch boek. Je bent nog maar twee bladzijden ver en je krijgt al zinnen door je neus geboord als 'Ik zie de moeder als overweldigende kracht, die mannen tot levenslange seksuele spanning veroorzaakt, waaraan ze door middel van rationalisme en lichamelijke prestaties trachten te ontkomen' en '... geen verandering in de natuur zal ooit de maatschappij veranderen.' En na het lezen van *Het seksuele masker* (790 bladzijden, kleine druk) was ik al helemaal verkocht, ook al ziet zij overal androgynen, soms op het randje van de geloofwaardigheid. Een a-feministische

feministe, een vrouw naar mijn hart! Intussen wel al 71 jaar.

Paglia is sinds 1984 professor aan de University of the Arts in Philadelphia en wordt vaak bestempeld als de opvolgster van Susan Sontag, voor wie ze trouwens aanvankelijk een grote bewondering had, getuige een heus essay over haar in *Vamps & Tramps* 'Sontag, bloody Sontag', maar in wie ze nadien ontgoocheld was.

Ook bij Paglia moet ik toegeven dat mijn bewondering in de eerste plaats te maken heeft met haar zeer erudiete geschriften en haar open en kritische blik op de meeste van haar foto's.

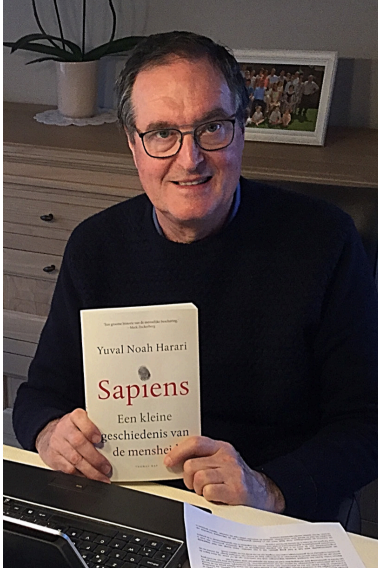
-Camille Paglia, *Het seksuele masker*, Prometheus, Amsterdam 1993, 790 p.

-Camille Paglia, *Vamps en Tramps, essays*, Prometheus, Amsterdam 1995

³ De oorspronkelijke titel spreekt meer tot de verbeelding vind ik: *Sexual Personae: Art and Decadence from Nefertiti to Emily Dickinson*

Sapiens - Yuval Noah Hariri

Een kleine geschiedenis van de mensheid.

De rode draad in het boek is het dubbele talent dat de mens van andere levende wezens onderscheidt: we kunnen samenwerken en we kunnen in verzinsels geloven. Mensen denken in verhalen. Dit boek is een fascinerende en originele reis doorheen de geschiedenis van de homo sapiens vanuit een globaal perspectief.

Dieren die erg op mensen leken verschenen 2,5 mln. jaar geleden al ten tonele. Honderdduizend jaar geleden deelde de homo sapiens de planeet met een 5-tal andere mensensoorten. De laatste 10.000 jaar manifesteert de sapiens zich meer en meer. Hij is het meest dominante wezen op aarde, de laatst overblijvende menselijke soort, de mens.

Door toevallige genetische mutaties ontwikkelt de sapiens zijn cognitieve vaardigheden (70.000 à 30.000 j. geleden). Hij kan leren, onthouden en communiceren. In deze periode ontstaan legenden, mythen en goden. De opkomst van het fictieve verhaal en het geloof in gemeenschappelijke mythen zorgen voor succesvol samenwerken. De collectieve fantasie versterkt en vergroot het samenleven. De verzamelaar-jagers werden wellicht de dodelijkste soort van de planeet. Alle grote diersoorten (mammoeten en andere mastodonten) zijn 2000 jaar na de aankomst van sapiens verdwenen.

Gedurende de agrarische revolutie (10.000 à 5000 j. geleden) vestigden de mensen zich op vaste plaatsen en domesticeerden planten en dieren. Dit was een zwaarder, onbevredigder leven dat door toename van bezit voor meer geweld en rivaliteit zorgde. De krachten werden gebundeld door samenwerkingsverbanden of imaginaire ordes (geloof, wetten) en

in stand gehouden door heersers met behulp van geweld door ordehandhavers. Mensen maakten gebruik van getallen en schrift (3400 – 3000 j. v.Chr.) als tel- en belastingssysteem, als Code van de heersers. De imaginaire orde vastgelegd in schrift bezegelde de hiërarchie en de oneerlijke discriminaties in de complexe menselijke samenlevingen. Vormen van onderscheid zoals vrije mensen en slaven, blanken en zwarten, rijken en armen, mannen en vrouwen zijn geworteld in fictie, zijn producten van de menselijke verbeelding.

Het aantal verschillende mensenwerelden is voortdurend gedaald. De mondiale droom van eenwording komt dichterbij. Door de ruileconomie ontstond een gemakkelijker manier van wisselen, namelijk geld, een nieuwe intersubjectieve realiteit op basis van ruime inwisselbaarheid en vertrouwen. Religie is in wezen van oudsher de 3e grote harmonisator, naast geld en wereldrijken. Religie is een systeem van menselijke normen en waarden en gebaseerd op het geloof in een bovenmenselijke orde. De moderne tijd heeft de opkomst meegemaakt van nieuwe natuurwetreligies/ideologieën: liberalisme, communisme, kapitalisme, nationalisme, nazisme. Handel, imperialisme en universele religies brachten sapiens uiteindelijk samen in de huidige mondiale wereld.

De laatste 500 jaar was er een fenomenale groei van de menselijke invloed. Door de bereidheid om zijn eigen onwetendheid te accepteren, door waarneming en wiskunde te gebruiken, konden nieuwe inzichten en capaciteiten verworven worden. Einde 15^e eeuw werd Europa een broei- en ontwikkelingscentrum van belangrijke militaire, politieke, economische en culturele ontwikkelingen. Het mondiale centrum verschuift naar Europa tussen 1750 en 1850.

De dominantie en technologische genialiteit zorgen voor een veroveraarsmentaliteit en een onverzadigbare drang naar nieuwe territoria: de kolonies. De relatie tussen wetenschap, technologie en (militaire) industrie heeft een enorme groei gekend. De atoombom toont het vermogen van de sapiens aan om een einde aan de geschiedenis te maken. Statistisch gezien is er een wereldwijde internationale afname van geweld, echte vrede is de onaannemelijkheid van de oorlog. Kernwapens veranderen grote oorlogen in collectieve zelfmoord en cultiveren pacifisme.

De moderne economie met het kapitalistische credo 'groeï' bracht een nieuw begrip, een nieuw imaginair systeem gebaseerd op vertrouwen in de toekomst: 'krediet'. Nu (op)bouwen, later betalen. De vrije markt zorgde echter voor monopolies en misbruik van de beroepsbevolking. Tot in de 19^e eeuw zorgde de marktwerking ervoor dat er 10 mln. Afrikaanse slaven in Amerika werden geïmporteerd. De economische groei gebruikt voortdurend meer energie en grondstoffen. De ontdekking door natuurkundigen dat er immense krachten opgeslagen zijn in atomen

heeft tot een nieuw tijdperk geleid. Als de fossiele brandstoffen opraken, dienen zich dus de alternatieven aan: zonne- en windenergie, kernenergie, zwaartekrachtenergie. De carrière van elektriciteit is gewaarborgd. De opbloei van het consumptie-denken, de inroosting van onze tijd, de ondergang van familie en gemeenschap en de vervanging ervan door staat en markt zijn verhalen van onze moderne tijd.

Sinds het aanbreken van de 21e eeuw treden mensen buiten hun biologisch bepaalde begrenzingsen. De mens begint de wetten van de natuurlijke selectie te doorbreken en te vervangen door de wetten van 'intelligent design'. De invloed van de genetische modificatie en de gentechnologie maken het mogelijk dat dit het einde van de sapiens inluidd.

Dit wetenschappelijk werk heb ik heel graag gelezen, het is een aanrader. Hariri brengt een heel toegankelijk progressieverhaal over de mens en is met een origineel woordgebruik en enig optimisme geschreven. Het boek is ruimschoots gedetailleerd en gedocumenteerd en blijft toch boeien. Vrij ongewoon in een 'geschiedenisboek' is de aandacht voor het geluk van de mens in de wereld die hij zelf creëerde.

De historicus en wetenschapper Yuval Noah Hariri (42 j.) doceert geschiedenis aan de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem. Hij reist de wereld rond: universiteiten, bedrijven en overheden peilen naar zijn inzichten. 'Sapiens' verscheen in 50 talen, 10 mln. boeken werden wereldwijd verkocht.

De leesgroep Zedelgem leest Juli Zeh

Unterleuten - Ons soort mensen

door Marie-Claire Devos

Thema & uitwerking

Ons soort mensen of in het Duits **Unterleuten** speelt zich af in een fictief landelijk dorp, gesitueerd in voormalig Oost-Duitsland. Een parallelle, zelfbedruipende wereld op amper 100 km van Berlijn, wars van tv en internet, volledig op zichzelf aangewezen, een soort landelijke enclave met een goed florerende ruileconomie, want er zijn geen winkels in het dorp. Vlak bij het dorp ligt een beroemd vogelreservaat waar de laatste 20 kemphanen overwinteren, de enige attractie voor geïnteresseerde vogelliefhebbers.

Een aanhoudende vete tussen Gombrowski, de vooroorlogse herenboer die in 1948 zijn boerderij en landerijen kwijtraakt aan het DDR-regime, en de communistisch ingestelde Kron verdeelt het dorp in twee kampen. Gombrowski probeert na de val van de muur zijn voormalige eigendommen opnieuw bijeen te sprokkelen en zich omhoog te werken in een landbouwcoöperatieve waarin ook heel wat dorpingen hun brood verdienen. Kron, de eeuwige rivaal en fervent communist, wordt afgekocht met een stuk bos aan de rand van het dorp. Kron omringt zich met enkele getrouwen om Gombrowski bij eender welke gelegenheid te kunnen dwarsbomen. Gombrowski is een dominante dubbelfiguur. Hij heeft een criminele autohandelaar in het dorp gehuisvest maar beïnvloedt ook al jaren het reilen en zeilen van de burgemeester. Zowel zijn familieleven als zijn reputatie is een zootje. Zijn hele leven is een opboksen tegen de niet-aflatende problemenstroom. En op een dag is het op.

Naast de personages speelt het dorp zijn eigen rol. De dorpsroddel is steeds onderhuids aanwezig en de geruchtenmolen bepaalt vaak de gemoederen en de daden. De verborgen motieven van de overige karakters versterken enerzijds het linkse samenhangsgevoel, maar beperken anderzijds de komende veranderingen in dit geïsoleerde dorp.

Twee geïmporteerde arrogante stellen en een Beierse projectontwikkelaar zorgen voor de moderne invloeden van buitenaf. Er zijn de milieu-beschermer met zijn veel jongere Berlijnse vrouw, hij werkt als vogelwachter in het aangrenzende kemphanenreservaat, zij heeft haar handen vol met haar dreinende baby en haar lastige buurman, een handlanger van Gombrowski. Er zijn ook de doortastende paardenfluisteraarster die een manege wil beginnen en haar jonge vriend, de computer-nerd die sporadisch naar Unterleuten komt. Deze buitendorpse invloeden zorgen voor de nodige frictie in het op zichzelf levende dorp.

De chaos wordt catastrofaal als Vento Direct, een windmolenbedrijf, melding maakt van de plannen van de overheid om een windmolenpark in hun dorp neer te poten. Nu pas gaan alle poppen aan het dansen. Winstbejag en opgeklopte of onderdrukte emoties versnipperen voor goed de gemoederen. Het verhaal komt in een stroomversnelling, maar wie zijn de winnaars en wie de verliezers? Als de hel losbarst zal het dorp langzamerhand afzwakken tot vergane glorie.

“Vor längerer Zeit hat mir einmal ein Krisenforscher erzählt: Alle Bürgerkriege auf der ganzen Welt sind immer Kriege zwischen Stadt und Land, zwischen der urbanen und der ruralen Bevölkerung. – Diesen Satz habe ich nie vergessen. Er ist eine der Keimzellen des Buchs.”

Juli Zeh

ooooooo

Stijl.

Juli Zeh leidt ons rond in de denkpatronen van de diverse personages en hun typerende denkdetails, ze geeft ons een verbluffende inkijk in hun hoofden. Zo leef je intens mee met elk van de figuren, die elk handelen vanuit hun eigen specifieke situatie. Ieder karakter heeft een denkkader met eigen waarheden. Julie Zeh is een pertinent waarnemer. Ze heeft er een multimedia-totaalkunstwerk van gemaakt. Die originele vertelstructuur geeft ze weer in overzichtelijke, afzonderlijke, chronologische hoofdstukken.

Ons soort mensen is een omvangrijke roman geworden met 670 pagina's, die de maatschappij als dusdanig in vraag stelt. Een roman die leest als een thriller, maar tegelijk heel wat ethische vragen opwerpt. Bestaat er in onze 21ste eeuw nog een moraal ten overstaan van de eigen interesses? Waaraan geloven wij nog? Hoe komt het dat, terwijl velen het beste voorhebben, het goed bedoelde uiteindelijk uitmondt in een verschrikking?

Zeh gaat nog veel verder dan haar tekst. Ze heeft een eigen homepage (<http://www.unterleuten.de/>). Er staat een interactieve stadsplattegrond op, waar door op een perceel te klikken een bewonersbiografie kan worden geopend.

Ook heeft ze het lijfboek **Mein Erfolg** van het paardenmeisje onder het pseudoniem van Manfred Gorts geschreven en uitgegeven.

Het project krijgt nu opnieuw een uitbreiding omdat de ZDF er een tv-serie van wil maken.

Korte Biografie

° 1974 in Bonn - studeert volken- & Europees recht in Passau en Leipzig - verblijft langere tijd in Passau en New York - Juli Zeh debuteerde al op 27-jarige leeftijd en schreef, naast toneelstukken, reisverslagen, kinderboeken en essays een aantal genomineerde romans.

Haar romans worden intussen al in 35 talen vertaald.

Prijzen

- 1999 Preis der Humboldt Universität im BeitragsWettbewerb
Recht und Wandel
- 2000 Caroline Schlegel Preis für Essayistik
- 2001 Bremer Literaturpreis
- 2002 Deutscher Bücherpreis, Kategorie Erfolgreiches Debüt
- 2002 Rauriser Literaturpreis
- 2003 Hölderlin-Förderpreis

- 2003 Ernst-Toller-preis
- 2004 Preis als Inselschreiber auf Sylt
- 2005 Per Olov Enquist-Preis
- 2005 Literaturpreis der Bonner Lese
- 2008 Jürgen Bansemer & Ute Nyssen-Dramatikerpreis
- 2008 Prix Cévennes
- 2009 Carl-Amery-Literaturpreis
- 2009 Solothurner Literaturpreis
- 2009 Gerty-Spies-Literaturpreis
- 2013 Thomas-Mann-preis
- 2013 Preis der Bayerischen Akademie der Schönen Künste und der Hansestadt Lübeck
- 2014 Hoffmann-von-Fallersleben-Preis für zeitkritische Literatur
- 2015 Hildegard-von-Bingenpreis.
- 2016 Stiftung Else Mayer
- 2017 Samuel-Bogumił-Linde-Literaturpreis
- 2018 Nobler Literaturpreis der Mayerschen Buchhandlung
- 2018 Ernst-Johann-Literaturpreis
- 2018 Bundesverdienstkreuz
- 2018 Ehrenamtlichen RichterIn am Verfassungsgericht des Landes Brandenburg

Werken (en Nederlandse vertaling)

- 2001 Adler en Engel
- 2002 Die Stille ist ein Geräusch
- 2002 Recht auf Betritt? Ansprüche von Kandidatenstaaten gegen die Europäische Union
- 2004 Ein Hund läuft durch der Republik – Een hond loopt door de Republik
- 2004 Spieltrieb - Speeldrift
- 2005 Kleines Konversationslexikon – De klein encyclopedie voor huis honden
- 2006 Alles auf dem Rasen – The Full Monty
- 2008 Das Land der Menschen – Het land van de mensen.
- 2007 Schilf – Vrije Val
- 2009 Corpus Delicti – Corpus Delicti : een proces
- 2012 Nullzeit - Nultijd
- 2013 Treideln – Frankfurter Poetikvorlesungen – Briefroman: over schrijven, literatuur en schrijverschap
- 2014 Nachts sind das Tiere - essays
- 2016 Unter Leuten – Ons soort mensen
- 2017 Leere Herzen

John Ruskin door Peter De Smet (27/1/19)

Over John Ruskin valt veel te vertellen, te veel eigenlijk, en bijgevolg was anderhalf uur te weinig om leven en werk van deze excentrieke kunstcriticus, aquarellist, tekenaar, schrijver, ethisch denker... uitgebreid voor te stellen. Toch begon Peter Desmet met een vrij omvangrijke inleiding over de Preraphaëlieten en William Turner. Terwijl deze schilders in hun tijd neergesabeld werden en de meest vulgaire scheldpartijen over hun hoofd kregen, was John Ruskin de eerste en hevigste verdediger van deze 'moderneren'.

Zoon van iemand die het gemaakt had in de industriële wereld, kwam hij al vroeg in contact met de nieuwe kunst van zijn tijd; zijn vader kocht namelijk nogal wat schilderijen van Turner. Privélessen tot zijn 17de en dan student aan Oxford. Intussen werd er een huwelijk gearrangeerd met Euphemia 'Effie' Gray. Een huwelijk dat er in feite geen was, want om onduidelijke redenen nooit geconsummeerd. Effie geraakt bovendien verliefd op de Prerafaëlitische schilder John Everett Millais, met wie ze later zou trouwen.

Haar huwelijk met Ruskin werd 'geannuleerd', aangezien de twee wettelijk niet konden scheiden. In zijn verdere leven kwam Ruskin vooral op voor de 'Lower classes' in de Engelse maatschappij. Zijn invloed was groot, maar nadat hij een proces verloren had tegen de schilder Whistler, omdat hij één van zijn schilderijen 'een pot met verf' had genoemd, was het zowat gedaan met zijn invloed. Zijn geestelijke vermogens gingen zienderogen achteruit en in januari 1900 stierf hij, 80 jaar oud.

Orhan Pamuk door Jürgen Pieters (24/2/19)

Na een ruime inleiding over wereldliteratuur, de Nobelprijs voor literatuur en een beknopt overzicht van de Turkse geschiedenis focuste prof. Jürgen Pieters zich op de figuur van Orhan Pamuk. Hij is geboren in een rijke familie, dit dankzij het fortuin van zijn grootvader aan vaders kant en hij woonde van kindsbeen af in een rijke, verwesterde buurt van Istanbul. Dat hij als schilder wou debuten is merkbaar in zijn romans, waarin het visuele een grote rol speelt.

Zijn werk is doordrongen van de spanning tussen Oost en West, tussen traditie en moderne tijd. Een belangrijke plaats in zijn werk wordt ingenomen door 'hüzük', nog het best te vertalen als (Turkse) melancholie, een melancholie waaruit men ook troost kan putten. Zowel Pamuk als zijn personages lijden er onder. Jürgen Pieters besprak tot slot heel kort een drietal werken: *Ik heet Karmozijn*, *Sneeuw* en *Het museum van de onschuld*.

Het vlot van de Medusa door Bart Madou (3 & 10/3/19)

Ons eerste intiem salon ging over Théodore Géricaults beroemde schilderij *Het vlot van de Medusa*.

Na een gesmaakt ontbijt konden we kennismaken met de ontstaansgeschiedenis, de inhoud en de compositie van dit iconische schilderij uit 1819. Vooraf echter werd er stilgestaan bij de aanleiding van dit schilderij, met name de schipbreuk van het fregat Medusa, op weg naar Senegal. Dertien dagen dobberde het vlot rond, van de 150 man aan boord bleven er ten slotte nog 15 uitgeteerde en door weer, wind en zon geteisterde mannen over toen ze gered werden.

Géricault had zijn schilderij gemaakt voor het *Salon de Paris* van 1819. Hij hoopte dat het Franse hof zijn werk zou aankopen, maar dat gebeurde niet. Pas na zijn dood werd het voor 6005 *francs* verkocht aan het Louvre, waar het nog altijd te bezichtigen is.

In tegenstelling tot veel van zijn voorgangers, schilderde Géricault 'gewone helden', geen heroïsche figuren uit de Napoleontische tijd, maar slachtoffers van het brute natuurgeweld, hun vertwijfeling, de gelatenheid van enkelen, de hoop van anderen. Ook al lag de scheepsramp van de Medusa politiek erg gevoelig in het toenmalige Frankrijk, het schilderij was zeker niet bedoeld om te provoceren.

Alles voelen op alle wijzen

In de poëzie van Fernando Pessoa herkent men de grote thema's van het begin van de 20e eeuw: versplintering van persoonlijkheid, bedrog en zelfbedrog, weerzin van metafysica en rationaliteit, wetenschap en techniek als poëtisch gegeven, de drang naar een nieuwe vitaliteit.

Hij ontwikkelde een schrijfwijze waarbij hij verschillende personen bedacht (Pessoa betekent in het Nederlands 'persoon'), die hij namen gaf en al schrijvend een deel van zijn gesplitste 'ik' laat vertolken. Alvaro de Campos, Ricardo Reis en Alberto Caeiro zijn de heteroniemen van Pessoa, verschillende namen voor verschillende andere, in zichzelf ontdekte 'ikken'.

Hoewel Pessoa tijdens zijn leven een illustere onbekende was, is hij na zijn dood ontdekt en gewaardeerd als één van de grootste dichters van Portugal. Schrijnender en indringender dan wie dan ook, heeft hij uiting gegeven aan een levensgevoel van verbijstering tegenover het mysterie van het bestaan en aan het zoeken naar een nieuwe identiteit van de 'moderne mens'.

Leen Vermeiren presenteert een poëzievoorstelling met achtergrondmuziek van Erik Satie en tijdgenoten, nadien wordt de kortfilm "A Hora" van Katja Stonewood vertoond, gebaseerd op een novelle van Fernando Pessoa, *A Hora do Diabo (Het uur van de Duivel)*.

Leen Vermeiren studeerde woordkunst aan het Conservatorium in Antwerpen. Ze maakte haar droom waar om Portugees te gaan studeren aan de universiteit van Coimbra, om Pessoa in zijn originele taal te kunnen lezen en woont sinds 2003 in de Serra da Estrela, Portugal.

*Bibliotheek Zedelgem, Stadionlaan 50, Zedelgem,
zondag 7 april 2019 om 11 u.*

9de Thomas Mannlezing

Samenleven met gezond verstand – Patrick Loobuyck

Voor de negende Thomas Mannlezing hebben wij moraalfilosoof Patrick Loobuyck uitgenodigd. Er gebeuren vandaag veel dingen die het samenleven ronduit ingewikkeld maken. Aanslagen, vluchtelingen, populisme: ieder schreeuwt zijn onzekerheid en angst uit. En de debatten gaan hard tegen hard, op tv, in het parlement, op Facebook, op kantoor of in de huiskamer. Het gevolg daarvan is dat we dreigen te vergeten hoe we kunnen samenleven.

We mogen ons niet uit elkaar laten spelen, meent Patrick Loobuyck. Hij pleit ervoor dat we ons inspannen om te verbinden in plaats van te polariseren. Om dat goed te kunnen doen, moeten we elkaar ernstig nemen. We hebben een brede consensus nodig die de samenleving schraagt en vertrouwen geeft. Voor de 9de Thomas Mannlezing verheldert en concreetiseert Patrick Loobuyck de morele uitgangspunten en de sociale mechanismen van ons samenlevingsmodel: vrijheid, gelijkheid, wederkerigheid en solidariteit. Redelijkheid kan ons redden.

Patrick Loobuyck is momenteel als hoogleraar verbonden aan de Universiteit Antwerpen. Hij is ook als gastprofessor verbonden aan de vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen van de UGent.

*Gemeenschapscentrum Groene Meersen, Stadionlaan 48,
Zedelgem, zondag 5 mei om 10.30 u.*

Italo Svevo

Italo Svevo, de vader van de moderne Italiaanse roman, was schrijver, toneelschrijver, schrijver van korte verhalen, essayist, criticus en zakenman. Hij werd geboren te Triëst op 19 december 1861.

Svevo's literaire inspanningen werden voor het eerst erkend toen hij James Joyce ontmoette. Svevo is nog het best bekend omwille van zijn boek Bekentenissen van Zeno. Deze roman werd aanvankelijk niet opgemerkt door critici en lezers. Op aanraden van Joyce werd het echter in het Frans vertaald, waarna de roman in Parijs lovende kritieken ontving. Het centrale personage van de roman, Zeno Cosini, is bijna een spiegel-

beeld van Svevo zelf, een zakenman geïnspireerd door de Freudiaanse theorie, die een autobiografie schrijft om zijn arts te helpen de oorsprong van zijn rookgewoonten te achterhalen.

Svevo bracht de laatste jaren van zijn bestaan door met lezingen over zijn werk en het schrijven van Nieuwe bekentenissen van Zeno (onvoltooid gebleven). Hij stierf op 13 september 1928.

Walter Geerts is professor emeritus aan de Universiteit Antwerpen, waar hij Italiaanse letterkunde en Samenleving en cultuur van Italië doceerde.

*Regina Coeli, Koning Leopold III-laan 4, Sint-Andries
zondag 19 mei 2019 om 11 u.*

Italo Calvino

Italo Calvino wordt geassocieerd met de neorealistische school voor literatuur. Hij werd geboren op 15 oktober 1923 in Cuba. Tijdens WO II vocht Calvino tegen zowel Duitse als Italiaanse fascistten. Hij begon met het schrijven van een verzameling verhalen gebaseerd op zijn ervaringen tijdens de oorlog. Natalia Ginzburg en Cesare Pavese moedigden Calvino aan om een roman te schrijven.

In de jaren vijftig produceerde Calvino een aantal opmerkelijke werken en verhalen uit vroegere tijden met een vleugje humor en fantasie. Tegen het midden van de jaren vijftig bracht Calvino het grootste deel van zijn tijd door in Rome, op dat moment het politieke en literaire centrum voor Italianen.

In 1956 publiceerde Calvino Italiaanse volksverhalen. De verzameling van 200 authentieke volksverhalen uit alle regio's en dialecten van Italië bracht Calvino een immense internationale erkenning waardoor hij een belangrijk literair figuur werd. Enkele publicaties van hem zijn o.m. De moeilijke liefdes (1970), De onzichtbare steden (1972), Het kasteel van de kruisende levenspaden (1973), Als op een winternacht een reiziger (1979), enzovoort. Italo Calvino stierf op 19 september 1985 op 61-jarige leeftijd in Siena.

Walter Geerts is professor emeritus aan de Universiteit Antwerpen, waar hij Italiaanse letterkunde en Samenleving en cultuur van Italië doceerde.

*Regina Coeli, Koning Leopold III-laan 4, Sint-Andries
zondag 2 juni 2019 om 11 u.*

Marcello Mastroianni

Jan Vandekerckhove brengt het verhaal van Marcello Mastroianni's leven en werk, van zijn beginjaren in het theater met Luchino Visconti, via zijn wereldwijde erkenning in Federico Fellini's *La dolce vita* (1960) en *8 ½* (1963) tot zijn postuum uitgebrachte artistieke testament *Io mi ricordo, sì, io mi ricordo* (1997), geregisseerd door Anna Maria Tatò, die meer dan twintig jaar zijn levensgezellin was. Daarin vertelt Marcello honderduit en met een ontwapenende humor en ironie over zijn *vita d'arte* en zijn *arte di vivere*.

Jan Vandekerckhove is licentiaat in de Romaanse taal- en letterkunde, hij is directeur van het studiegebied gezondheidszorg, paramedische beroepen en biotechniek van de hogeschool VIVES.

Regina Coeli, Koning Leopold III-laan 4, Sint-Andries
zondag 16 juni 2019 om 11 u.

Otto e mezzo (8 ½), film van Federico Fellini

In *8 ½* speelt Marcello Mastroianni een regisseur die niet weet wat te doen met zijn volgende film. Het script is nog niet klaar en hij heeft geen enkel bruikbaar idee in zijn hoofd zitten.

Kort voor het draaien begint, trekt hij zich terug in een kuuroord, maar ook daar vindt hij geen seconde rust: de scenarioschrijver zeurt hem de oren van het hoofd over de politieke en religieuze implicaties van het verhaal (dat er nog niet eens is), zijn producer heeft een peperdure set laten bouwen en wil garanties dat die ook effectief gebruikt zal worden en een resem acteurs wil weten wat hun rol precies zal zijn.

Alsof die professionele crisis nog niet genoeg is, wordt de regisseur ook achtervolgd door zijn verleden - zowel zijn vrouw als zijn maîtresse duiden op en hij wordt geplaagd door herinneringen aan zijn jeugd.

Het resultaat is een eigenzinnige, soms moeilijke film, maar het is ook een meesterwerk: poëtisch, lyrisch, diepzinnig en soms zelfs erg grappig. Het is een ode aan mensen die flamboyant genoeg zijn om te erkennen dat ze niet weten wat ze met hun leven moeten aanvangen, maar voor de zekerheid tóch maar investeren in een peperdure set. Je weet tenslotte maar nooit.

Regina Coeli, Koning Leopold III-laan 4, Sint-Andries
dinsdag 18 juni 2019 om 20 u.

Kunstenaars van HBG stellen tentoon tijdens pArtcours 2019

Tijdens het Pinksterweekend (8 t.e.m. 10 juni 2019) organiseert de Cultuurdienst Zedelgem pARTcours 2019 rond het thema 'water'.

De kunstroute verbindt drie grote locaties waar groepstentoonstellingen plaatsvinden: Gemeenschapscentrum Jonkhove in Aartrijke, Gemeenschapscentrum GlaZ in Loppem en Dienstencentrum De Braambeier in Zedelgem. Elke deelnemende kunstenaar kan drie werken naar keuze en een themawerk tentoonstellen.

Een tiental kunstenaars van Het Beleefde Genot stelt tentoon in het GlaZ.

Van 8 t.e.m. 10 juni, telkens van 14 u. tot 18 u.

GLAZ Torhoutsesteenweg 53, Loppem

Moon Water, dansfilm op de cellosuites van Bach

Traditiegetrouw vertoont Het Beleefde Genot tijdens pARTcours ook een film die aansluit bij het thema. Dit keer vertonen wij de dansfilm Moon Water. Het *Cloud Gate Dance Theatre* werd in 1973 opgericht door choreograaf Lin Hwai-min en was Taiwan's eerste hedendaagse dansgezelschap.

De titel 'Moon Water' verwijst naar de ideale toestand waarnaar in Tai Chi-beoefening wordt gestreefd: "Energie stroomt als water, terwijl de geest schijnt als de maan". Het is ook geïnspireerd door een boeddhistisch spreekwoord: "Bloemen in een spiegel en maan op het water zijn beide illusies". De dansers zijn in het wit, met losse golvende broeken, en de geheimzinnige, dramatische verlichting wordt af en toe versterkt door gespiegelde panelen die boven of aan de achterkant van het podium worden onthuld. De dansmuziek, de cellosuites van Bach, draagt bij tot het gevoel van stilte.

*GC Jonkhove, Aartrijksestraat 9, Aartrijke
zaterdag 8 juni om 20 u.*

UITSMIJTER... (Deze tekst verscheen als column in *Brandpunt*, maandblad van de Vlaamse lerarenvakbond COC, maart 2019)

Maar is een correct voegwoord, maar...

Door Mark van de Voorde, adviseur - speechwriter - journalist

Kent u Vicky Pollard? Vicky Pollard is het hangmeisje uit de Britse comedyserie Little Britain. Wanneer het brutale scholietje-sletje-slonsje op een overtreding wordt betrapt, reageert ze met: "Yeah but no but yeah but..." Haar uitleg is de overtreffende trap van "ja maar...". Met haar opeenstapeling van buts probeert ze de rechter of de schooldirecteur in verwarring te brengen.

"Veel mitsen en maren", zoals Nederlanders zeggen, is de meest gebruikte methode om iets tegen te houden. Met 'mits' probeer je de realisatie van initiatieven van anderen tegen te houden, met 'maar' probeer je de veroordeling van daden van jezelf tegen te houden. In elk van ons schuilt een - deftiger versie van - Vicky Pollard. Als we op een fout worden betrapt, hebben we meteen een 'maar' klaar als uitleg. Verschillende ministers en een staatssecretaris hebben daar recentelijk het voorbeeld van gegeven. In plaats van toe te geven dat we verkeerd waren en onze verontschuldigen aan te bieden, willen we door een of meer 'maren' ook nog eens onze verontschuldigen excuseren. Misschien hebben de woorden verontschuldiging en excuus daar zelf schuld aan.

Al willen we onze spijt betuigen, het woord verontschuldiging betekent letterlijk dat we onszelf van schuld vrijpleiten of vragen dat een ander dat zou doen. Het woord excuus zegt hoe we dat proberen te doen: door een oorzaak te zoeken die ons vrijspreekt van verantwoordelijkheid.

Het woord excuseren, van het Latijnse excusare, is de samenstelling van ex (uit) en causa (oorzaak).

Wat ik deed kwam niet uit mezelf, de oorzaak kwam elders vandaan: uit frustratie van binnen, uit omstandigheden van buiten. Ook al is de aangehaalde oorzaak veelal een drogreden, we zouden nog durven beweren dat wij niet dader maar slachtoffer zijn van ons eigen handelen. Zo verschiet verontschuldiging van kleur: van helle spijt tot fletse smoes.

Zo wordt sorry zeggen een makkie. Dat we voor niet gemeente excuses ons beroepen op het Engelse woord, is echter godgeklaagd.

We zouden 'sorry' moeten reserveren voor oprechte gevoelens van spijt. Immers, in tegenstelling tot excuus en verontschuldiging drukt sorry etymologisch wel spijt uit. Het komt van het oud-Engelse sarig dat pijnlijk en bedroefd betekende, wat we ook horen in sorrow.

Helaas, sorry is een soort tussenwerpsel geworden. Sorry hier, sorry daar. Een soort veredeld oeps. We verontschuldigen ons dus vooral als het niet nodig is. Met een sorry. Sorry voor alles dus, behalve waarvoor het excuus welkom zou zijn. En als we toch onze excuses aanbieden, doen we het met een omtrekkende beweging, die van 'ja maar'.

Les excuses sont faites pour s' en servir. Maar wie er zich te veel van bedient, maakt zijn verhaal onverstaanbaar. Excuses zijn ook gênant. Voor ons imago. Voor onze trots. We hebben nu eenmaal geleerd om een beetje perfect te (willen) zijn. Elke verontschuldiging lijkt een blamage aan onszelf, want een bekentenis dat we toch niet perfect zijn.

Perfect is toch het nieuwe normaal? Althans, dat lijkt zo. De Amerikaanse hoogleraar Economie en Internationale Betrekkingen Paul Krugman (Princeton University) spreekt van "een epidemie van onfeilbaarheid". Dat zie je vooral bij machtige mensen aan de bovenkant van de samenleving, politici en CEO's. Ze kunnen niet toegeven dat ze fout waren. Vicky Pollard aan de onderkant van de samenleving ook niet. Wij daartussenin... ook niet. We bieden niet gemakkelijk onze verontschuldiging aan, omdat ze slecht zijn voor ons zelfbeeld dat door de "epidemie van onfeilbaarheid" is belast. Ik kan toch niet de enige zijn die fouten maakt! Sinds we het woord zonde uit ons woordenboek hebben geschrapt, is kwaad doen niet alleen niet toegelaten maar in zekere zin ook niet meer mogelijk. Als we het niet meer kunnen, dan is een fout een vergissing. Voor een vergissing is er een 'maar' te vinden. En voor de rechtzetting ervan ook wel een 'mits'. Excuses aanbieden maakt ons dus ook op een andere manier kwetsbaar: zal men ze wel aanvaarden? Die vrees is terecht. In een samenleving die kwaad en zonde heeft geschrapt, wordt vergeven een vergeten deugd.

Feit is wel dat uitgerekend excuses met veel maren het minst aanvaard worden. Ook daar kunnen politici van getuigen. "Les excuses sont faites pour s' en servir", zeggen de Fransen. Maar wie er zich te veel van bedient, maakt zijn verhaal onverstaanbaar.

Volgens het coöperatieve principe moet de toehoorder van de spreker a) voldoende informatie krijgen die b) geloofwaardig is, c) niet aangedikt met irrelevante zaken en d) helder en niet dubbelzinnig. Met al hun maren zondigen veel excuses tegen deze vier voorwaarden. Gewoon toegeven en bekennen kan rekenen op meer indulgentie.

Maar is een correct voegwoord, maar...

HET BELEEFDE GENOT VZW

9de Thomas MANNlezing

**Patrick
LOOBUYCK**

Leven met gezond verstand

De morele uitgangspunten en de
sociale mechanismen van ons
samenlevingsmodel

**Zondag 5 mei 2019, 10.30 u.
CC Groene Meersen, Stadionlaan 50
8210 Zedelgem**

toegang: 9 € (red. 7 €) - incl. aperitief

HBC
HBC
HBC

HET BELEEFDE GENOT
VZW

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING